

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТЕРМІНОЛОГІЧНОГО ПОЛЯ «ХВОРОБИ ТВАРИН» В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

THE PECULIARITIES OF THE TERMINOLOGICAL FIELD “ANIMAL DISEASES” IN THE ENGLISH LANGUAGE

Цвид-Гром О.П.,

orcid.org/0000-0003-4348-9398

*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри іноземних мов*

Білоцерківського національного аграрного університету

Марчук В.В.,

orcid.org/0000-0002-8692-8656

*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри іноземних мов*

Білоцерківського національного аграрного університету

Рейда О.А.,

orcid.org/0000-0003-2227-7994

старший викладач кафедри іноземних мов

Білоцерківського національного аграрного університету

Івлєва К.С.,

orcid.org/0000-0002-9539-4086

старший викладач кафедри інтелектуальних комп'ютерних систем

Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»

Стаття присвячена характеристиці особливостей формування термінологічного поля «хвороби тварин» в англійській мові. На основі аналізу досліджуваного матеріалу автор простежує генезис термінології англомовного термінологічного поля «хвороби тварин», визначає основні джерела її збагачення. Доведено, що різноманітність, численність і специфіка термінологічних одиниць англомовного термінологічного поля «хвороби тварин» як об'єкт дослідження викликає величезний інтерес і вимагає його вивчення. Величезний обсяг сучасної ветеринарної термінології пояснюється розмаїттям відображених нею категорій наукових понять.

У статті наголошується, що ветеринарна термінологія вкрай різноманітна і може бути класифікована на різні види за різними ознаками. Залежно від сфери застосування ветеринарні терміни діляться на терміни ветеринарної науки і терміни ветеринарної практики. Залежно від поширеності вживання в мові терміни можна розділити на три групи: загальнонавчани (загальнонаукові), базові – галузі медицини та біології, власні (вузькоспеціальні) терміни. Термінологія ветеринарної медицини складається із 3-х основних термінологічних груп: анатомічної, клінічної та фармацевтичної, кожна з яких визначає своє коло понять.

У статті аналізуються основні приклади і способи перекладу англійської ветеринарної лексики. Особлива увага звертається на переклад науково-технічних термінів, які вживаються у сфері ветеринарної медицини. У статті досліджено проблеми перекладу ветеринарної лексики з англійської українською мовою. Формування нових термінів у кожній галузі ветеринарії заслуговує на окрему увагу, оскільки терміни послідовно стають частиною загальної мови. Між загальною / кодифікованою мовою та мовою науки існує дуже тісний взаємозв'язок. Мова науки становить приблизно три чверті всіх письмових і друкованих матеріалів загальної мови. Хоча загальна мова обслуговує всіх її користувачів, мова науки вимагає певного рівня наукової освіти, оскільки терміни як назви понять лише вказують на їхнє значення.

Ключові слова: термінологія, мовознавство, ветеринарна медицина, термінологічне поле, хвороби тварин, епонімом, власні терміни.

The paper characterizes peculiarities of the terminological field “animal diseases” formation in the English language. According to the analysis the author traces the terminological field genesis and determines its main sources of replenishment in the English language. The analysis proves that diversity, multitude and specificity of the field units arouse a huge interest and requires deeper studying.

The huge amount of modern veterinary terminology is explained by the exceptional variety of categories of scientific concepts reflected by it. The article emphasizes that veterinary terminology is extremely diverse and can be classified into different species on different grounds. Depending on the scope, veterinary terms are divided into terms of veterinary science and terms of veterinary practice. Depending on the prevalence of use in the language, the terms can be divided into three groups: commonly used (general scientific), basic – medicine and biology, own (narrowly specialized) terms. The terminology of veterinary medicine consists of 3 main terminological groups: anatomical, clinical and pharmaceutical, each of which defines its range of concepts.

The article deals with the problems of translating veterinary vocabulary from English into Ukrainian. The special attention applies on translation of scientific and technical terms that is used in the field of veterinary medicine. The formation of new terms in each field of veterinary science deserves due attention, as the terms consistently become part of the common language. There is a very close relationship between the common (codified) language and the language of science. The language of science accounts for about threequarters of all written and printed material in the common language. Although common language serves all its users, the language of science requires a certain level of scientific education, since the terms as the names of certain concepts only indicate their meaning.

Key words: terminology, linguistics, veterinary medicine, terminological field, animal diseases, eponyms, proper terms.

Дослідженню ветеринарної термінології в англійській мові присвячено роботи багатьох наукових працівників. Так, Ю.Ю. Тимкіна розробила класифікацію ветеринарної термінології в англійській мові [1, с. 23]. Епоніми у ветеринарній медицині англійською мовою та греко-латинську основу ветеринарно-медичної термінології досліджувала Л.Н. Комарова [1, с. 56]. Термінологічні скорочення в оригінальних текстах англійською мовою з ветеринарної медицини стали предметом досліджень С.А. Яковлевої та Л.Н. Комарової. Мовознавцями виконано низку досліджень ветеринарної термінології, які визначають її основні характеристики.

Незважаючи на велику кількість праць, присвячених ветеринарній термінології у сучасній і зарубіжній літературі, лінгвістичний аспект вивчення термінологічної лексики все ще потребує глибокого дослідження. Саме тому ця тема набуває актуальності.

Об'єктом дослідження є термінологічні одиниці англійської мови, що формують термінологічне поле «хвороби тварин», представлені тисячами найменувань. Нас приваблює не тільки чіткість цієї групи слів, що стосується спеціальної лексики ветеринарної медицини, але і їхня відносна однорідність, що дає можливість максимально повно та системно досліджувати термінологічне поле. Вирішуючи питання ветеринарної термінології, оголошується всеохоплююча потреба міжнародного співробітництва, у рамках якого особливо важливою для подальшого розвитку суспільства, підтримки прогресу науки та техніки є міжкультурна комунікація спеціалістів у сфері ветеринарії.

Мета статті – дослідити специфіку формування термінологічного поля «хвороби тварин» в англійській мові, визначити основні джерела збагачення його термінології. Вивчення загальних тенденцій розвитку досліджуваної термінології в англійській мові й особливостей її формування є цікавим аспектом як з теоретичного, так і з практичного погляду. Очевидно, що тривале перебування в тіні інших наук призвело до того, що мова ветеринарії не потрапляла у сферу інтересів лінгвістів. Справді, ветеринарія багато в чому

є медичною наукою. Гуманна і ветеринарна медицина з моменту зародження лікувальної справи розвивалися спочатку разом, але поступово ветеринарія виділилася в самостійну сферу. Однак зв'язок обох галузей наявний і нині. Один із аспектів цього зв'язку – захист людства від хвороб, які можуть бути передані від тварин – зооантропонозів [3, с. 96]. Їх налічується більше 150. Ветеринарія сьогодні – це галузь людського пізнання і діяльності, яка бурхливо розвивається й охоплює широкі верстви суспільства. Цілі ветеринарної діяльності такі: підтримка здоров'я тварин, профілактика їхніх захворювань, боротьба із хворобами, загальними для людини і тварин, гарантування безпеки продуктів харчування тваринного походження, запобігання потраплянню на територію країни інфекційних хвороб тварин.

Термінологія ветеринарної медицини – це сукупність найменувань, що позначають поняття ветеринарії як науки, і спеціальних номенклатурних найменувань ветеринарії як сфери професійної діяльності. Сучасна термінологія ветеринарної медицини є однією з найбільших і складних в понятійному, змістовому відношенні систем термінів. Лексикон ветеринарної медицини становить кілька сотень тисяч слів і словосполучень. Величезний обсяг сучасної ветеринарної термінології пояснюється розмаїттям відображених нею категорій наукових понять.

Ветеринарна термінологія вкрай різноманітна і може бути класифікована на різні види за різними ознаками. Залежно від сфери застосування ветеринарні терміни діляться на терміни ветеринарної науки і терміни ветеринарної практики. Термінологія ветеринарної науки – це терміни, які використовуються у ветеринарних наукових працях. Сферою її існування і фіксації є наукова і навчальна ветеринарна література. Варто зазначити, що практично будь-який термін, що вживається у сфері ветеринарної практики, входить в наукову ветеринарну лексику, тоді як не всякий доктринальний термін знаходить відображення в тих чи інших ветеринарних документах. Залежно від поширеності вживання в мові всі терміни, використовувані у ветеринарній науці і практиці, можна розділити на три групи: загаль-

новживані (загальнонаукові), базові – галузі медицини та біології, власні (вузькоспеціальні) терміни.

Термінологія ветеринарної медицини складається із 3-х основних термінологічних груп: анатомічної, клінічної та фармацевтичної, кожна з яких визначає своє коло понять. Анатомічна термінологія називає органи тварини та їхні функції, клінічна – позначає назви хвороб, їхні симптоми, хворобливі стани, фармацевтична – дає назви лікарських препаратів. Найбільш частотними є лексичні одиниці, що позначають назви хвороб, процеси і методи лікування. Це пов'язано з науковим прогресом у ветеринарній медицині, появою нових методів діагностики і лікування, приладів та інструментів медичного призначення, визначених галузей в області ветеринарії.

Отже, термінологічне поле «хвороби тварин» можна визначити як структуровану сукупність спеціальних номінацій ветеринарної медицини, яка є засобом отримання, зберігання і репрезентації спеціальних знань, якими володіє фахівець, номінує хвороби тварин. За своїм генетичним складом термінологічне поле «хвороби тварин» англійської мови представлено:

- 1) запозиченнями із класичних мов (54%);
- 2) національними термінами (41%);
- 3) термінами, запозиченими з європейських мов (5%).

Основний корпус термінологічних одиниць термінологічного поля «хвороби тварин» англійської мови представлений запозиченими латинськими і грецькими термінами. Початок термінології медицини і ветеринарії поклав Гіппократ. Навіть назву поширеної в наш час ракової хвороби придумав Гіппократ. Саме він увів медичний термін «карцинома», який походить від латинського слова *carcer*, що в перекладі означає «рак», «краб».

Значний внесок у розвиток медичної та ветеринарної термінології зробив учень Платона Аристотель, який створив першу класифікацію тварин. На початку XIV ст. Л. Русієм була написана «Гіппіатріка», яка була видана в Константинополі. У ній зібрані роботи в галузі ветеринарії, головним чином грецьких ветеринарів. Довгий час вона була посібником для лікування тварин у всій Європі.

Розвиток науки ветеринарної медицини та відповідне поповнення її термінологічного апарату в англійській мові відбувалися з 1791 р., коли був заснований Королівський ветеринарний коледж, якому судилося стати першим навчальним закладом, що почав підготовку лікарів-ветеринарів

у Великобританії. Відтоді ветеринарна медицина все більше і більше поповнювалася новими назвами хвороб.

Латинь, прийнята в певний історичний період як мова науки в західноєвропейських країнах, залишила глибокі сліди у формуванні національних мов науки. Латинська залишалася мовою науки до середини XIX ст. Однак ситуація із чільною позицією латинської мови починає змінюватися в період Пізнього Відродження. Мова ветеринарної медицини розвивається паралельно з європейськими мовами. Пов'язано це з новими відкриттями, що сприяли створенню нових термінів і прагненню вчених використовувати в номінації своїх відкриттів багатство національної мови. До середини XIX ст. латинська мова остаточно відходить на другий план, поступаючись місцем національним мовам. У цей період у досліджуваному термінологічному полі з'являються неокласицизми (терміни, утворені за допомогою грецьких і латинських коренів), які вживаються на позначення хвороб тварин. Наприклад, *pseudocowpox* (помилкова віспа корів) від грец. *pseudes* – *несправжній, фальшивий* + *cowpox* – *коров'яча віспа*; *pseudorabies* (фальшивий сказ) від грец. *pseudes* + *rabies* – *сказ*.

Варто зауважити, що терміни, запозичені із класичних мов, входять у міжнародний термінологічний фонд, проте є асимільовані запозичення, оскільки підкоряються правилам англійської мови. Сучасна ветеринарна наука користується, в основному, латинськими термінами або лексичними елементами грецької мови. Запозичення зберігають сліди свого іншомовного походження у вигляді звукових, орфографічних, граматичних і семантичних особливостей. Терміни, що позначають хвороби, запозичені із сучасних європейських мов, становлять невелику кількість (5%), серед яких найбільш поширені номінації із французької мови. Зазначене явище зумовлено тим, що у XIX ст. викладання медицини і медична література в Європі, зокрема у Франції, відігравали істотну роль в розвитку британських і американських лікарів гуманної і ветеринарної медицини. До прикладів запозичених із французької мови термінів можна віднести такі: *teak / тук* (франц. *Tic* – «судорожне посмикування м'язів») – різновид клонічних судом, які проявляються миготінням, погойдуванням, рухом вух [5, с. 135]; *shock / шок* (франц. *shoc* – «удар», «поштовх», «потрясіння») – різке ослаблення всіх функцій організму, зумовлене швидким і сильним зовнішнім подразненням нервової системи, розладом гемодинаміки, обміну речовин і дихання [5, с. 99];

ergotism / *ерготизм* (від франц. *ergot* – «ріжки» + гр. *-ismos* – «хвороба», «стан»), *рафанія* – отруєння, яке настає у тварин після поїдання ними дикорослих злаків.

Поява запозичених термінів, що зумовлено інтенсивним розвитком ветеринарії, як сфери науки, так і практичного обслуговування, потребує їх ретельного вивчення, а також знання латинської й іноземних мов. Більшість термінів продовжують активно змінюватися в наші дні на базі різних ветеринарних дисциплін. Дослідження показало, що особливість англійського термінологічного поля «хвороби тварин» полягає у прагненні використовувати національні терміни, оскільки з вибірки термінів, що позначають хвороби тварин, загальним обсягом 1 560 одиниць 639 є споконвічно англійськими, що становить 41%. Власні терміни, що з'явилися в термінологічному полі «хвороби тварин» англійської мови, представлені великим корпусом епонімічних термінів. Епоніми – терміни, що містять імена, що відображають розвиток ветеринарії як науки, позначають поняття, безпосередньо пов'язані із причинами, діагностикою хвороб тварин і їх лікуванням [2, с. 36]. Як приклад наведемо номінацію хвороб, які отримали свою назву на честь особи, прізвище якої пов'язано з дослідженням і відкриттям хвороби: *Aujeszky's disease*, *Barlow's disease*, *Chagas disease*, *Christmas disease*, *Legg-Calve-Perthes disease*, *Marek's disease*. Багато назв хвороб тварин пов'язані з місцем їх виявлення і діагностикою. Наприклад, *Eastern equine encephalomyelitis* – східний кінський енцефаломієліт, гостре нейро-

вірусне захворювання, що вражає центральну нервову систему тварин і людини; *Nairobi sheep disease* – африканський гастроентерит овець (Найробі – місто поблизу екватора, столиця Кенії); *Newcastle disease* – хвороба Ньюкасла, псевдочума птахів, виявлена на північному сході Англії, поблизу міста Ньюкасла. У досліджуваному термінологічному полі багато термінів містять назву тварин, для яких характерне захворювання, наприклад: *bovine spongiform encephalopathy* – губкоподібна енцефалопатія великої рогатої худоби; *swine dysentery* – дизентерія свиней; *swine erysipelas* – рожа свиней; *swine influenza (swine flu)* – свинячий грип.

У деяких назвах містяться позначення частин тіла, уражених хворобою: *foot-and-mouth disease (hoof-and-mouth disease)* – ящур, хвороба, що вражає копитних тварин, а також свиней, що характеризується ураженням слизових оболонок ротової та носової порожнин, ураженням кінцівок; *blue-tongue* – інфекційна катаральна лихоманка овець, «синій язик», блютанг, яка проявляється ураженням слизової оболонки, набряком язика, лихоманкою, водночас язик тварини набуває брудно-синього кольору.

Отже, аналіз досліджуваного матеріалу дозволив простежити генезис термінології англійського термінологічного поля «хвороби тварин», визначити основні джерела її збагачення. Різноманітність, численність і специфіка термінологічних одиниць англійського термінологічного поля «хвороби тварин» як об'єкт дослідження викликає величезний інтерес і вимагає його вивчення в когнітивному ракурсі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Даниленко В.П. Лексико-семантические и грамматические особенности слов-терминов. Исследования по русской терминологии. Москва : Наука, 1971. 250 с.
2. Касевич В.Б. Когнитивная лингвистика: В поисках идентичности: языки славянской культуры. Москва, 2013. 123 с.
3. Какзанова Е.М. Лингвокогнитивные и культурологические особенности научного дискурса (на материале математических и медицинских терминов-эпонимов). Москва : РАН, 2011. № 11. С. 123–156.
4. Какзанова Е.М. Номенклатура и термины-эпонимы: обзор мнений. *Вестник Московского государственного лингвистического университета*. Серия «Лингвистика». 2010. № 5. С. 21–25.
5. Комарова Л.Н. Эпонимы в ветеринарной медицине на английском языке. Приоритетные направления развития науки и образования. Чебоксары : Интерактив плюс, 2016. № 11 (4–2). С. 119–121.
6. Суперанская А.В. Общая терминология : вопросы теории. Москва : Либроком, 2012. 248 с.